

У спеціалізовану вчену раду Д 11.170.02
в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені
В.К. Макутова Національної академії наук України»
01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу у формі монографії
Малолітневої Вести Костянтинівни
на тему «Господарсько-правовий інститут публічних закупівель»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження. Публічні закупівлі передбачають придбання відповідних товарів, робіт та послуг, необхідних для виконання державою своїх функцій у сфері освіти, охорони здоров'я, оборони тощо, що справляє значний вплив на сферу життєдіяльності всієї країни. Аналіз значної кількості наукових робіт, у т.ч. кандидатських дисертаційних робіт у сфері публічних закупівель за спеціальністю 12.00.04, підтверджує постійний інтерес до сфери відносин з публічних закупівель. Не зважаючи на те, що згідно з даними роботами галузева належність відносин у сфері публічних закупівель, зокрема їх господарсько-правова природа, не викликає питань, можна до сих пір спостерігати неоднозначну практику судових органів, згідно з якою відносини з організації та проведення процедури закупівлі є адміністративними, і у разі, коли договір ще не укладено, спори з даного приводу відносяться до юрисдикції адміністративного суду. Тобто не враховується, що організація та проведення закупівельних процедур виступає способом укладення договору, який передбачено ст. 185 Господарського кодексу України, і становить за своїм змістом суто господарські відносини. Така ситуація лише підкреслює важливість та необхідність дослідження проблем здійснення публічних закупівель крізь призму науки господарського права.

Преваліювання формально-ліберальних питань публічних закупівель перед їх соціально-економічним змістом призвело до перекосу у суспільному розумінні інструментарію публічних закупівель як засобу державного регулювання економіки. Без системного підходу до врегулювання даних відносин Україна може втратити не лише позиції на міжнародних ринках публічних закупівель, де найменша ціна вже не відіграє вирішальну роль у визначенні переможців, але і потенційні засоби захисту вітчизняного ринку публічних закупівель (зважений протекціонізм) та можливості реалізації важливих цілей за різними напрямками державної економічної політики. Не

менш важливим є переоцінка правового забезпечення публічних закупівель у контексті сталого розвитку, що також зумовлює посилення публічних начал у правовому регулюванні відносин, що складаються у цій сфері, зі все більшим встановленням обов'язкових вимог до технічних характеристик предмета закупівлі, посилення тенденцій до встановлення саме обов'язку зі здійснення «зелених» та соціально відповідальних закупівель, впровадження засад планування у сферу публічних закупівель тощо, тим самим, обмежуючи свободу замовників у визначенні «що купувати» у суспільно значимому руслі. У цьому контексті саме інструментарій господарського права здатний забезпечити оптимальне поєднання приватних та публічних інтересів з метою ефективного задоволення потреб держави та територіальних громад.

І в цьому контексті нагальними стали наукові розробки питання поняття, структури господарсько-правового інституту публічних закупівель, враховуючи нові пріоритети соціально-економічного розвитку, функціональні зв'язки з іншими елементами системи господарського права, а також принципи, які визначають напрями формування норм, що лежать в основі даного інституту.

Актуальність теми підтверджується і тим, що робота виконана відповідно до планів декількох науково-дослідних робіт Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» за темами: «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590); «Правове забезпечення дотримання соціально-економічних прав людини на засадах ідеології нової якості життя» (ДР № 0120U101812); «Модернізація господарського законодавства як передумова сталого розвитку України» (ДР № 0117U002308); «Дотримання принципу справедливості як основи захисту соціально-економічних прав внутрішньо переміщених осіб» (ДР № 0119U103435), у яких дисертантка брала участь як співвиконавець, і у межах яких досліджено господарсько-правовий інститут публічних закупівель, що дало змогу обґрунтувати теоретичні положення, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Наукова новизна, оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірності.

Наукова новизна положень дисертаційного дослідження В.К. Малолітневої полягає в тому, що вперше наведено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення важливої наукової проблеми щодо функціоналізації та переведення на рейки сталого розвитку господарсько-правового інституту публічних закупівель.

Цінною для науки господарського права дисертаційна робота В.К. Малолітневої стає через дослідження та пропозицію запровадження нових принципів господарсько-правового інституту публічних закупівель, які мають становити основу формування системи господарсько-правових норм, що регулюють відносини, які складаються під час здійснення публічних закупівель, зокрема принципу справедливості та неприпустимості

«локальних економічних ефектів». Крім того, потужно у роботі представлено аналіз особливостей застосування принципу пропорційності, який є новим для національної системи публічних закупівель. Цікавим є бачення дисертантки даного принципу в аспекті попередження «позолочування» права ЄС (с. 115-122 роботи), що є актуальним питанням в контексті виконання зобов'язань в межах Угоди про асоціацію з ЄС.

Одна з найсильніших частин роботи – дослідження проблем реалізації соціально відповідальних публічних закупівель, яке охоплює важливі блоки із забезпечення зайнятості та охорони і просування поваги до прав людини у сфері бізнесу за допомогою публічних закупівель (с. 228-243 роботи). У період жорсткої конкуренції, коли країни вдаються до різних недобросовісних способів економії своїх витрат, переносячи свої виробничі потужності у країни з нижчими екологічними та соціальними стандартами, де фіксуються систематичні випадки порушення прав людини, слід підтримати намагання дисертантки звернути увагу на серйозну проблему – дотримання таких стандартів у ланцюгах поставок (с. 226-227). У аспекті забезпечення рівних умов участі у закупівлях є не менш значимим висновок про необхідність запровадження спеціальних механізмів боротьби із соціальним демпінгом шляхом визначення переліку так званих ризикованих товарів з певних країн, тобто товарів, де є доведені підстави можливості порушення прав людини, з метою застосування додатковим вимог під час закупівель для попередження таких порушень (с. 227).

Нерозривним з даними положеннями є висновок В.К. Малолітневої щодо захисту національних економічних інтересів шляхом необхідності забезпечення, щоб не лише ціна, а й дотримання відповідності мінімальним трудовим та екологічним стандартам, а також забезпечення захисту прав людини виступали як складові конкурентної політики України та бралися до уваги під час здійснення закупівель, що становлять інтерес для міжнародної торгівлі (с. 268). Тут та в інших частинах роботи проявляється нове, більш стратегічне та широке бачення авторкою потенційних шляхів розвитку господарсько-правового інституту публічних закупівель, що базується саме на спробі спрогнозувати потенційні наслідки та загрози для системи публічних закупівель в Україні у контексті світових викликів та політик інших держав.

Не обійшла увагою дисертантка і актуальне у сучасних умовах питання «зелених» публічних закупівель (с. 167-189 роботи), із обґрунтуванням висновків про відсутність комплексного бачення влади напрямів розвитку таких закупівель (с. 187). Відзначаючи позитивні тенденції у забезпеченні правової основи для здійснення таких закупівель в Україні, авторка справедливо наголошує, що такі процеси відбувається під впливом саме адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС, а не відповідно до пріоритетних напрямів екологізації господарського права (с. 187). Це, у свою чергу, може призвести лише до формального перенесення положень до вітчизняних нормативно-правових актів, без використання потенційних

можливостей з реалізації цілей з охорони навколишнього середовища у публічних закупівлях.

У період розвитку нових моделей економічного розвитку у світі, які спрямовані на забезпечення бережливого ставлення до природних ресурсів, в роботі детально представлено роль публічних закупівель для досягнення цілей циркулярної економіки (с. 189-200). У цьому контексті, звичайно не можна не погодитися авторкою про необхідність підтримки правовим засобами відповідної циркуляторності товарів не лише для «екологізації» закупівель, але й для зваженого ставлення до результатів публічних закупівель в тривалій перспективі.

Важливий висновок обґрунтовано В.К. Малолітневою щодо необхідності чіткого визначення у Законі України «Про публічні закупівлі» невичерпного переліку нецінових критеріїв оцінки тендерної пропозиції (с. 23 автореферату, с. 185-186 роботи), враховуючи практику переважання критерію найнижчої ціни, що часто йде на шкоду саме якості предмета закупівлі. У цьому контексті заслуговує на увагу нове бачення авторки концепції найкращого результату у закупівлях (с. 166 роботи), що відповідає останнім міжнародним практикам та порядку денного у сфері сталого розвитку.

Викликають значний інтерес положення роботи щодо посилення публічно-правових начал у правовому регулюванні відносин у сфері публічних закупівель, зокрема, щодо визначення у законодавстві не лише «як купувати», але і «що купувати» (с. 87-88, с. 217-218 та ін), що завжди становило невід'ємну частину свободи замовника у вирішенні того, що більше підходить до його потреб. Ці процеси обумовлені визнанням публічних закупівель в якості засобу для досягнення цілей державної економічної політики. Такі тенденції доводять неможливість охоплення даних процесів приватноправовим підходом та спробами розглядати публічні закупівлі лише в якості засобу економічного використання державних коштів.

Можуть бути відмічені й інші висновки роботи, які дисертантка виносить в новизну дисертаційного дослідження, зокрема, щодо класифікації субінститутів господарсько-правового інституту публічних закупівель (с. 4 автореферату), уточнення поняття господарсько-правового інституту публічних закупівель як засобу державного регулювання господарської діяльності (с. 6 автореферату), інтеграції принципу справедливості в його аспекті відповідальності між поколіннями у систему принципів інституту публічних закупівель (с. 7 автореферату), перегляду підходів до закупівель, як до одного із потенційних засобів реалізації цілей енергетичної політики України шляхом відображення його у національних стратегічних документах (с. 8 автореферату) тощо.

Загалом робота В.К. Малолітневої демонструє усю перевагу комплексного господарсько-правового підходу до врегулювання економіко-правових явищ, особливо у сфері публічних господарських відносин, які не можуть бути вирішені вузьким приватно-правовим поглядом на економіку та соціальну дійсність.

Яскраво представлено досвід зарубіжних країн у цьому ключі, зокрема, як Західних країн, так і КНР (с. 244-269 тощо). І представлений у роботі принципи відмови від «позолочування» правил ЄС, як і позолочування інших міжнародних зобов'язань України не мають використовуватися сьогодні на шкоду соціально-економічній суті публічних закупівель, за допомогою належної організації яких можна вирішити, багато соціально-економічних проблем, що є основною ідеєю роботи.

Все це робить висновки роботи такими, що є новими, достовірними і належно обґрунтованими.

Зауваження до дисертації.

1. Загальним зауваження до роботи можна вважати певне перебільшення макроекономічного підходу до процедур організації та здійснення публічних закупівель, що мають своїм наслідком, по суті, перекладення на державного замовника усього тягаря регулятивної сили публічних закупівель як засобу державної економічної політики.

Попри величезну кількість розумних пропозицій авторки щодо оцінки поведінки замовників у публічних закупівлях як таких, що можуть бути уведені у межі суспільно-значимих параметрів, більших за економію бюджетних коштів, все ж можна констатувати перебільшене очікування авторки від можливостей закладення в механізми реалізації закону, по суті поточної господарської діяльності юридичних осіб публічного права елементів здійснення державної економічної політики.

Зокрема, обґрунтовується покладення на державних замовників «тесту пропорційності під час визначення меж реалізації «горизонтальної» політики» С. 325, пропозиції щодо *замовник має брати до уваги екологічні та соціальні аспекти в публічних закупівлях, якщо природа закупівлі виправдовує їхнє застосування*, ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції в цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції» (с. 140), «щоб замовники не могли ігнорувати питання сталого розвитку» (с. 326), вимоги щодо додаткових цінностей у т.ч. «переваг для громади» (с. 327-328, 330 тощо), замовник, реалізуючи своє право «що купувати», може додатково до функціональної мети закупівлі досягати певних цілей державної політики, зокрема сталого розвитку (с. 332), «порядок доступу замовника до місця виконання робіт... з метою проведення перевірки на дотримання мінімальних стандартів» .. МОП (с. 336, 337), «розробки та визначення замовником напрямів стратегічного використання публічних закупівель для того, щоб встановлювати соціальні вимоги в закупівлях» (с. 337), «замовник зобов'язується здійснювати дії.. включати вимоги щодо працевлаштування та навчання під час здійснення публічної закупівлі у випадку, якщо замовник вважатиме за доцільне для відповідної закупівлі» (с. 338) і так далі.

І питання тут виникає не лише стосовно реального очікування від законослухняної поведінки різноманітних державних замовників щодо

виконання правил, які не мають чіткого визначення, виходячи з очевидної динаміки соціальних та економічних відносин.

Проблема має глибший характер надання ідеальній моделі правової поведінки різноманітних державних замовників – державних організацій, підприємств, установ та організацій, органів нормативного, тобто загальнообов'язкового характеру.

По суті справи завищені вимоги до державних замовників завідомо ставлять їх у неконкурентне положення із іншими учасниками закупівель приватного характеру, які відповідними соціально-комунальними, екологічними та іншими зобов'язаннями не обтяжені.

Тут важливий баланс, який знайти дуже важко в системі координат – сталий розвиток – одноманітний орієнтир поведінки державних замовників.

Квінтесенцію цієї проблеми можна побачити на пропозиції дисертантки змістити, по суті, презумпції у публічних закупівлях щодо застосування процедур цінкових пропозицій. Зокрема, у 26му висновку монографії зазначається про доцільність «надати право замовнику зменшувати питому вагу цінového критерію/вартості життєвого циклу, яка зараз встановлена на рівні не менше 70 %, на користь інших критеріїв оцінки, які сприяють сталим закупівлям. Зазначено, що альтернативним варіантом може виступити встановлення обмеження щодо частки закупівель, в яких єдиним критерієм оцінки є лише найменша ціна, в загальній вартості закупівель замовника за рік»,... «закріплення у Законі України «Про публічні закупівлі» саме вичерпного переліку нецінових критеріїв оцінки пропозицій може виступити перешкодою у досягненні відповідних Цілей сталого розвитку у публічних закупівлях та зменшення ролі якісної складової під час визначення найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції». По суті у цьому разі пропонується змінити презумпцію пріоритету процедур цінкових пропозицій. Але, якщо цінова пропозиція є цілком зрозумілою, то критерії сталого розвитку є не лише дискусійними, але й дуже динамічними.

Підхід авторки здатен поставити керівників державних замовників у потенційний стан правопорушників, кваліфікація якого залежатиме винятково від осіб, що контролюватимуть відповідні закупівлі. Більш того, це буде знаходитися у межах корупційних очікувань від публічних закупівель, які об'єктивно зростатимуть.

Тому, не заперечуючи загалом позитив від закладення в механізми публічних закупівель елементів реалізації функцій держави, все ж, як видається, доцільно було б зосередити увагу на правовій визначеності відповідної дискреції державних замовників та здатності відповідного механізму до самовиконуваності без грубого втручання органів держави.

У цьому контексті варто врахувати складності проходження у парламенті законопроект 3739 щодо запровадження вимог локалізації виробництва в публічних закупівлях, який ставить за мету «формування сприятливих передумов для ефективного використання механізму публічних закупівель як засобу стимулювання розвитку вітчизняної промисловості та підприємництва, збереження існуючих та створення нових робочих місць, а

також залучення інвестицій». Зокрема, законопроектом пропонується, окрім врахування цінового критерію та/або життєвого циклу продукції, передбачається запровадження обов'язкової наявності локалізації в предметі закупівлі за відповідним ступенем локалізації для певних товарних позицій.

Ухвалення законопроекту не випадково наштовхнулося на заперечення та протидію наших європейських партнерів. Причина, як видається, - концептуальна вразливість нормативізації вимог щодо локалізації певної продукції, що підриватиме міжнародні зобов'язання, шкодитиме конкуренції та унеможливуватиме низку закупівель. Замість цього, як справедливо зазначає, наприклад, В.В. Чайковська у своїй докторській дисертації з питань модернізації правового режиму ЗЕД, альтернативним варіантом є запровадження індивідуального порядку відповідної локалізації на підставі управлінського рішення Кабінету Міністрів України, коли публічні замовники зобов'язуються декларувати ініціативу щодо закупівель з певного переліку товарів (робіт, послуг), а відповідний орган наділятиметься правом протягом певного терміну, наприклад 30 днів, приймати рішення про ініціювання процедур локалізації відповідно до закону.

Тобто йдеться про потребу закладення в процедуру публічних закупівлю не лише чітких критеріїв ініціювання елементів державного стимулювання економіки, або Цілей сталого розвитку, але й встановлення декларативного принципу поведінки державних замовників, коли рішення стосовно реалізації економічної політики держави перенесено з нижнього рівня договірних відносин на верхній рівень державної чи місцевої політичної влади. Саме це, як видається, дозволить ефективно діяти суб'єктам господарювання публічного сектору економіки.

2. Не можна визнати вдалим запропоноване авторкою визначення господарсько-правового інституту публічних закупівель «як системи правових норм, що спрямовані на регулювання господарських відносин, які виникають з метою забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад, у спосіб, який сприяє досягненню найкращого результату, а також відповідних цілей за різними напрямками державної політики з урахуванням соціально-економічних пріоритетів розвитку держави та міжнародних зобов'язань у цій сфері».

Проблема цього визначення, як видається, має безпосередній зв'язок із наведеним в першому зауваженні певному дисбалансі сприйняття авторкою публічних закупівель як засобу державного регулювання економіки при винесенні за другий план питань його договірних та індивідуальних характеристик як правочину, що забезпечує господарську діяльність чи уособлює господарське забезпечення діяльності некомерційних суб'єктів господарювання публічного сектору економіки. Зокрема, якщо уважно придивитися до наведеного визначення, то можна помітити, що в ньому відсутня як така характеристика купівлі-продажу, задоволення потреб конкретного органу чи організації в придбанні певної продукції, робіт та послуг. Звісно, можна говорити, що кожна юридична особа публічного права

виконує певні функції держави. Але це не означає, що в кожній із цих функцій реалізується державна економічна політика. Принаймні, публічні закупівлі здійснюють також юридичні особи публічного права, яким заборонено здійснювати господарську діяльність як таку, які виконують інші функції, а публічні закупівлі необхідні їм лише як технічне та інше матеріальне забезпечення, а обсяг їхніх операцій у цьому розрізі не здатен бути розглянутий у категоріях «потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад».

Тут має бути враховано, що будь-яка господарська операція має значення лише тоді, коли в її основі лежить певний економічний інтерес. Якщо втратити, або не помітити цей інтерес, то дуже важко сподіватися на належний соціальний ефект від реформування механізму її здійснення. Не випадково, основоположник сучасного господарського права В.К. Макмутов в кожному питанні, пропонованому до впровадження в механізмі господарсько-правового регулювання, ставив ключове питання: «А що це дасть економіці?» Перекладаючи це на мову публічних закупівель, виникає запитання про те, яким чином юридичні особи публічного права будуть економічно зацікавлені (через преміювання працівників, показники успішності діяльності організації, що впливатиме на кар'єру чиновників, виконання фінансових планів тощо) у додержанні того господарського правопорядку, який має бути сформований відповідно до пропонованої моделі публічних закупівель? Відповідь на це питання лежить через людську природу раціональної поведінки, яка вписується в розуміння добробуту людини, опікування за успішністю справи, яку довірили особі. Як видається, саме цього елемента «економічної зацікавленості», «економічної ефективності» не вистачає у запропонованому визначенні інституту публічних закупівель.

І, якщо погодитися із цим, то тоді потрібно було б, вірогідно, відкорегувати й термінологію «найкращого результату» у змісті наведеного визначення на користь «соціально-економічної ефективності» та господарського результату закупівлі.

3. В роботі неодноразово згадується поняття екологізації господарського права. У тому числі запропоновано «внести зміни до ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», передбачивши положення про те, що пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності як один із принципів охорони навколишнього природного середовища мають дотримуватися, зокрема, в процесі здійснення публічних закупівель» (с. 187, 332 тощо)

Дійсно, було б дивно недооцінювати значення екологічного напряму розвитку національного законодавства як внеску української держави та її організацій у збереження людства та планети як такої.

Але, тут виникає три аспекти, на які хотілося б звернути увагу.

По-перше, як тут знову не згадати славетного академіка В.К.Мамутова, який підняв це питання у своїй статті 2005 року «Екологізація господарського права» у контексті не лише орієнтації Господарського права на потреби захисту навколишнього середовища, але й з погляду економічної оцінки екологічних проєктів. По суті це означає потребу пошуку балансу, який ґрунтується на балансі екологічного та економічного результату.

По-друге, з погляду екологізації публічних закупівель виникає потреба в оцінці так званих «зелених» публічних закупівель не предмет згаданого самою дисертанткою «позолочування» правил ЄС, які використовуються для адаптації українського законодавства до вимог Угоди про асоціацію України з ЄС. Йдеться про те, що поступовість руху законодавства України до підвищених екологічних вимог успішних країн ЄС.

В-третє, екологізація публічних закупівель не має бути обтяженням державних замовників, адже продавцями відповідної продукції, надавачами певних послуг чи виконавцями певних робіт є конкретні суб'єкти господарювання, на плечі яких – відповідно до обраного ними напряму діяльності – лягають вимоги відповідного екологічного законодавства. У багатьох випадках ця межа надмірного перекладення на державних замовників вимог, що мають бути виконані виконавцями, насправді може призвести до негативних явищ втручання замовників у господарські діяльність інших суб'єктів, збільшення операційних витрат купівлі-продажу, утворення неконкурентного тиску на суб'єктів господарювання, задіяних у публічних закупівлях.

4. Окреме зауваження можна зробити стосовно потреб врахування в публічних закупівлях сучасних викликів щодо забезпечення державної безпеки та протидії корупції. Авторка певною мірою обходить ці питання, але вони сьогодні значною мірою обумовлюються змістовні обмеження публічних закупівель, які не можна не враховувати, якщо йдеться про концептуальну модель публічних закупівель, запропонованих авторкою.

Однак, як видно, висловлені зауваження мають дискусійний характер, стосуються перспектив розробки теми та не впливають на високий науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертаційного дослідження В.К. Малолітневої.

Представлена на відгук дисертація у формі монографії є ґрунтовним науковим дослідженням, що вирішує важливу наукову проблему розробки сучасної моделі господарсько-правового інституту публічних закупівель на підставі цілей сталого розвитку.

Дисертаційна робота В.К. Малолітневої відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. У публікаціях здобувачки, що подані у достатній кількості, й авторефераті відображено основні положення дисертаційного дослідження.

Основні висновки дисертації у формі монографії В.К. Малолітневої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук не використовують

результати раніше виконаної нею дисертаційної роботи на тему «Правове регулювання державних закупівель» (2015 р.), адже у наведеній роботі розглядалися інші аспекти державних закупівель в умовах нереформованого законодавства України у цій сфері. Зокрема, розглядалися правові форми державних закупівель з обґрунтуванням переваг впровадження централізованих та об'єднаних закупівель. Було виявлено особливості застосування права СОТ до сфери державних закупівель. Досліджувалися правові засоби захисту економічних інтересів держави у межах Угоди СОТ з державних закупівель тощо.

Отже, дисертаційне дослідження Малолітневої Вести Костянтинівни у формі монографії на тему «Господарсько-правовий інститут публічних закупівель» відповідає вимогам п. 9 та п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри
господарського права і процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Подцерковний Олег Петрович

Підпис проф. О.П. Подцерковного
засвідчую,
Перший проректор НУ «ЮА»
доктор юридичних наук, професор

М.Р. Аракелян